

IRODALMI ÉRTESÍTŐ.

„Tájékozás az újabb theologia körében“. Irták a bibliai-tudományi részt Keresztes József n.-enyedi ref. theol. tanár. A hittani részt dr. Kovács Ödön nagyenyedi ref. theol. tanár. Az erkölcs-tani részt dr. Bartók György nagyenyedi ref. lelkesz. Mult füzetünkben nem szólhattunk a magyarországi protestans egyletnek e legújabb kiadványáról, de annál inkább kötelességünknek tartjuk most terünkhez képest, habár néhány vonásban ismertetni. A jókora nagyságu kötetnek mintegy kétharmad részét (1—204) Keresztes József munkája a bibliáról foglalja el. 34 lapra terjedő bevezetés után, melyben a bibliai iratok keletkezését, történetét és fordításait s a kánon bírálatának jogosultságát tárgyalja, az ó- és újszövetségi egyes könyveket ismerteti részletesen és pedig oly álláspontról, oly modorban és oly tiszta magyar nyelven, hogy csakis a legnagyobb elismeréssel szólhatni arról. A modern német és hollandi theologiai iskolák által a történelmi kritika útján a bibliára nézve elért eredmények a legdicséretreméltóbb szakavatottsággal vannak összegyűjtve és feldolgozva. Ugy, hogy bátran kimerjük mondani, hogy főleg az ó-szövetséget tekintve, a magyar irodalomban gyakorlati használatra jobb, czélszerűbb munka alig jelent meg e nemben. Nagyon emeli a mű értékét a zsidó költészet egyes részleteinek kitünő költői érzékkel tett átfordítása is.

A II. részben (205—268.) dr. Kovács Ödön a legújabb hittani rendszereket mutatja be a modern theologusok: Schweizer, Biedermann, Lang és Lipsius irányműveit ismertetve, előrebocsátván bevezetéstül a Kant előtti rationalismus gyarlóságait a vallás, az erkölcsi élet és a kereszténység multja felfogásában s Schleiermacher, Hegel és a kritikai iskola átalakító befolyását. A modern iránynak eme hittani művek összefüggő rendszeres kifejezései. — A négy jeles theologus hitrendszere sokban eltér ugyan egymástól, de a keresztény vallás lényegének a főbb igazságainak felfogásában egyetértének. Dr. Kovács ezen új hitrendszereket összehasonlítólag igen érdekesen ismerteti, a Schweizerének adva elsőséget.

A III. részt (269—332) dr. Bartók Gy.-nek „Az erkölcsi élet legfőbb kérdéseiről“ az újabbkori phylosophia és a szabadelvű protestans felfogás szerint irt tanulmánya teszi két fejezetben, melyek közül az első a reformatioról, mint erkölcsi regeneratoról szól, a második az újkori phylosophia idealismusáról. Az utóbbi fejezet alatt találjuk előadva egyszersmind az akarat szabadságáról szóló tanokat és azok tarthatlanságát. A B. munkája szintén sok érdekességgel bir s írójának az erkölcsi élet főbb kérdéseiben teljes tájékozottságáról tanuskodik s tekintve az erkölcsi főbb kérdések taglalásának rendkívüli nehéz voltát, művét teljes méltánylattal kell kiemelnünk, mindazonáltal nem titkolhatjuk el, hogy a kötet e részénél éreztük leginkább a tárgyalás rövidsége hiányait.

Tekintve az egész kötetet, mondhatjuk, hogy az méltán sorakozik a Prot. Egylet többi jeles kiadványai mellé s az illető írónak teljes mértékben becsületére válik.

Nem tehetjük, hogy összeköttetésben egyszersmind ne hangsulyoz-

zuk azon kintűnő szolgálatot, melyet a Prot. Egylet kiadványai által a mag, ar vallásos szellem megtermékenyítésére, a theologiai gondolkozás tovább fejlesztésére tesz, és hogy olvasóink figyelmét épen ezen oknál fogva föl ne hívjuk a Prot. Egylet hasznos működésére és rendkívül becses kiadványainak tényleges pártolására.

A „Vasárnap“ című egyházi néplap, melyről egyik előző számunkban szözlöttünk, megindult october elején. Czeldernek ez újabb vállalatát a legnagyobb örömmel üdvözljük, mert valóban már rég érezzük egy vallásos szellemű prot. néplap hiányát. A megjelent számokból ítélve, melegen ajánlhatjuk lelkészeink pártfogásába és kérjük annak terjesztését hiveik között. Tájékozással közöljük az 1. sz. tartalmát: A keresztény magyar néphez Szerkesztő. Vasárnap. Czelder. Én és az én házam tiszteljük az Urat Láng A. Párbeszéd. Könyves Tóth K. Az Ur oltalmazzon. Molnár Zs. Boldog család. Czelder. Hogy szokott le Wilson Mátvás a részegeskedésről. Csécsi Mikl. Isten áldása van a becsületes munkán. Zsigmond Sándor. Boldogok, a kik hisznek. Szabó József. Apróságok: Ne káromkodjál. Ne esküdozzél. Kettőnek egyszerre. Négy dolog. Előfizetés egy évre 2 frt. Egyes szám 4 kr. Megjelenik minden héten egyszer. Előfizetés Czelder Márton lelkészhez küldendő Felső-Bányára.

A „Magy. Prot. Egyh. és Isk. figyelő“ IX. füzete a következő gazdag tartalommal jelent meg: 1) A Baptisták s tévtanaik — K. Tóth Kálmán. 2) A lützeni útközet befolyása a vallásügyre nézve — Csuthy Zsigmond. 3) A biblia és természet — Pápai Imre. 4) Missziói közlemények (I. belmisszió, II. külmisszió) — Láng Adolf. 5) A baptistákról, különös tekintettel a Szepességre — Weber Samu. 6) A régiek. A kecskeméti reform. egyház jegyzőkönyvéből 1755. — Fördös Lajos. 7) Külföldi könyvszet — Alkári. 8) Külföld. 9) Könyves lapszemle. Továbbá megjelent az Ev. ang. lelkész társ is, mely szintén gazdag tartalmu, s igen szép alkalmi beszédeket foglal magában Czelder Márton, Lukács Odón és Némethi Lajos stb. tollából.

Protestans pap 12. száma. Szerkesztik Lágler Sándor és Kálmán Dezső ev. papok. E gyakorlati szakközlöny egy évi pályafutásával bebizonyította életrealóságát, s valóban hézagot pótol az egyházi irodalomban annál is inkább, mert nemcsak alkalmi egyházi beszédek, hanem egyházjogi kérdések megvitatására is tért nyit, sőt céljának ez a másik feladata. S most, midőn 2-ik évfolyama közeledik, bátran ajánlhatjuk lelkésztársaink figyelmébe. Ára egész évre 4 frt.

„Nemzeti nőnevelés“ IX. füzete tartalma: Iskolai oktatásunk hibái. A népnevelési egyesületek. Nyelvészeti levelek — Simonyi Zsigmond. A népek találkozásáról a miveltég különböző fokán — Lád Károly. A gyermekek olvasásáról. Utasítás a népkönyvtárak alapítása stb. tárgyaban. Az országos nőipar-egylet ipariskolájának megnyitása. A vegytan köréből. Vegyesek.

„Magyar Paedagogiai Szemle“ IX. füzete Rill József szerkesztése alatt a következő tartalommal jelent meg: 1) Visszaemlékezés életpályámra — Gáspár Jánostól. 2) A tanév elején — Schmidt Boldizsár. 3) A román nyelvű tanügyi lapok ügyében — Koos Ferenczről 4) Ne feledjük magunkat — Porzsolt Ádámotól. 5) Paedagogiai gyöngyök remekiróink műveiből — Csukási Filóptól. 6) Irodalmi kalauz. 7) Tanügyi lapok. 8) Tanügyi krónika. 9) Tanítók „Emlékeztetője“. 10) Szerkesztői mondanivalók. E gazdag tartalom minden esetre dicséretre válik a füzetnek, s ajánlható minden nevelésügyi barátnak.

Nemzeti Népiszkola czim alatt csinosan kiállított lap küldetett be hozzánk, melyet Orbók Mór polg. isk. igazgató szerkeszt, Galgócson, Nyitramegyében. E lap már III. évfolyamába lépett s pártolásra már azért is érdemes, mivel főcélján a népnevelés nemzeti szellemben és alapon fejlesztését tűzte ki. Előfizetési ár egy évre 1 frt 50 kr.

Értesítő az unitárius vallásközönség iskoláiról az 1879—80-ik tanévben. A nevelésügyi bizottság megbizásából szerkesztette Kovács János igazgató tanár. Vallásközönségünk gymnasiumairól rendszeres értesítőt először Beneczédi Gergely volt igazgató készített ezelőtti mintegy öt évvel. Azóta minden évben rendszeres jelentés terjesztetett be iskoláink állapotáról az E. Képv. Tanács-

hoz. De nyomtatott formában csakis a legutóbbi jelentés adatott közre. Örvendünk, hogy az E. Képv. Tanácsnak sikerült azon akadályokat legyőzni, melyek iskolai értesítőink illetén közreadásának útjában állottak. Kovács szerkesztő társunk dicséretméltó szorgalommal és különös gondnal állította össze három gymnasiumunk jejen értesítőjét. Az ismertetés alól minket felmentenek iskoláink állapotáról folyóiratunk megelőző füzetében nyújtott részletes közlemények. Mi itt az értesítő megjelenésének csak jelzésére szorítkozunk, de ez alkalmából kifejezést adunk egyszersmind azon reményűtöknek is, miszerint a Képv. Tanács ezután minden nyomtatott értesítőben fogja gymnasiumaink állapotát nyilvánosságra hozni. Első értesítőnket a tanügyi lapok általán igen jól fogadták, mire nézve álljanak itt a többek közül a „Magyar Paed. Szemlé“-nek 236. lapon levő idevonatkozó sorai: „Minden tekintetben érdekes és lelket ébresztő olvasmány. Értesít a.) a kolozsvári főtanodáról, b.) a tordai középtanodáról, s c.) a székelykereszturi középtanodáról. Sajnáljuk, hogy e jelentés a nép iskolai tanügyet nem ölelé fel. (Helyes észrevétel) Ha azonban ettől eltekintünk s csak az előttünk fekvő anyagot bíráljuk, akkor a szív repes örömeben azon buzgóság és önzetlen odaadás fölött, mely unitárius hazánkfiait lelkesíti, tette buzdítja. Ennek bővebb fejtegetése talán lapunk egész terét venné igénybe, azért csak arra szorítkozunk, hogy a tanügyi állapotok kimutatásánál első helyen az áll, hogy a püspök rendes tanár a kolozsvári főiskolánál, a vallásközönség iskoláinak főfelügyelője s a papnövelde igazgatója. Ez tehát olyan püspök, a ki dolgozik és munkában keresi magasztos feladatának betöltését... Igy van a protestantismusnak értéke, értelme... Magyarország egy felekezeténél a püspök első rendes tanítója a főiskolának“.

KÜLÖNFÉLÉK.

A magyar ev. reformátusok f. évi sept. 13—21-ig tartott utolsó conventje két kiváló érdekű, nevezetes tárgyat intézett el: a zsinattal összekötött egyházszervezetet és a közoktatásból a középiskolák szervezését.

Az egyházi szervezet, jelesen a zsinat kérdése érdekes, de — szerintünk indokolatlan — vitát idézett elé; ismervén ugyanis az ellenzékot alkotó 12 conventi tagnak, különösen vezéröknek, superintendens Török Pál urnak a magyar öszszes protestantizmus, jelesen pedig egyházkerülete érdekében eddig tett bámulandó fáradozását és ennek szép sikerét, igazságtalanság volna feltennünk, hogy kerületi féltékenységből, kicsinyes érdekekből elleneztek volna az egyházi alkotmányt, jelesen a zsinatot. Azt hisszük, a szabadságot féltették; előttük lebegett — ha jól emlékszünk — az 1862-ben Franciaországban tartatni kezdett ev. ref. zsinat, mely kétszáz évi szünetelés után azzal akarta megkezdeni munkálkodását, hogy kötelező hitczikkelyeket írjon, az egyéni községi szabadságot megigázza.

Félelmöknek nincs alapja. A magy. protestans egyházban — alapkövének letétele óta — ily áramlat soha sem érvényesülhetett. Lám Franciaországban is a császársági alkotmányos absolutismus fénykorában Guizot nagy befolyásával nem vihette ki.

Ellenben lehetetlen el nem ismernünk azoknak politikai bölcseségét, kik a zsinatnak egy legfőbb törvényhozó és bizottmánya az egytetemes convent megteremtése által egy oly központi hatalmat igyekeztek teremteni, mely hatalmi állásánál fogva az egyház öszszes erejével felruházva, a kormánynyal, bármely felekezettel szemben két millió protestans nevében szólhasson.

E központi hatalom megteremtése annyival üdvösebb, mert a szervezetben gondoskodva van arról, hogy az egyházkerületi, megyei és községi élet és önkormányzat munkálkodhassék és fejlődhessék.